

MAGYAR IZRAELITA,

hitfelekezeti érdekű hetilap.

Kiadó tulajdonos: **Zsengeri Mór.**

Felelős szerkesztő: **Mezei Mór.**

Előfizetési feltételek:

Pesten házhordással, vidékre postai szét-
küldéssel.

Egész évre 6 frt. fél évre 3 frt.

Szerkesztői iroda:

Ujtér 2-dik szám, 2-ik emelet.

Kiadó hivatal:

Lipótvárosi templomtér 6 sz.

Megjelenik minden pénteken egy egész iven.

Hirdetményekért a 30 krnyi bélyegdíjon felül
egy fél hasábos petitsor után 3 kr. számítatik.

Előfizetési felhívás.

A

„Magyar Izraelita“

hitfelekezeti érdekű hetilap

1862-iki második félévi folyamára.

Megjelenik e lap minden pénteken egy egész iven.

Előfizetési díj július—decemberre **3 frt o. é.**

Előfizethetni a „Magyar Izraelita“ kiadó hivatalában (lipótvárosi templomtér 6. sz.) és minden cs. kir. postahivatalnál.

Azon t. c. előfizetőinket, kik június végéig fizettek elő, tisztelettel felkérjük, miszerint az előfizetés megújítása iránt minél előbb rendelkezni méltóztassanak, hogy a lapok pontos megküldésében akadályozva ne legyünk.

Titkári jelentés.

Olvastatott az „**Izraelita-Magyar-Egyet**“ 1862-ik évi közgyűlésén

Tisztelt közgyűlés!

Mielőtt a választásunk óta általunk követett eljárásról jelentést tennék, egy oly körülményről kell még megemlékeznünk, mely tulajdonképen az egyet alakulása körül még az ideiglenes választmány által tett lépéseknek kifolyása, végeredménye.

Tudvalévő dolog, hogy az ideiglenes választmány még 1860-ik évi november hóban folyamodott volt a nm. helytartó-tanáshoz alapszabályaink megerősítése végett, de hogy mindemelt az 1861-ik évi közgyűlésen még csak a Pest városa részéről bekövetkezett helybenhagyás, nem pedig a nm. helytartó-tanács volt bejelenthető.

Örömlapra szolgál tehát azon jelentéssel léphetni a közgyűlés elé, hogy előbb már Pest városának közgyűlése által helybenhagyott alapszabályaink a nm. m. kir. helytartó-tanács részéről is, 1861-ik évi április 17-én 20602 sz. alatt kelt rendeletével változatlanul helybenhagyattak.

Igy azon szerencsés helyzetben voltunk, hogy működésünket szakadatlanul és nyugodtan folytathattuk, miért köszönetünket a nm. m. kir. helytartó-tanács irányában e helyütt ismételtelen nyilvánítani el nem mulaszthatjuk.

Számot lévén adandók most arról, miként jártunk el meg-tisztelő megbízatásunkban, mennyiben közelítettük meg az alapszabályainkban kitűzött célokat, minő elveket követttünk, minő eszközökkel éltünk e végre, szükség visszatérnünk azon viszonyokra, melyek között 14 hóval ezelőtt az egyet igazgatását az alakító közgyűlés kezéből átvettük.

Nem kényelmesen berendezett kész épület volt az, mi az ideiglenes választmány munkássága után ránk jutott; kezünkbe adatott a műtervrajza, le is volt rakva az alap, de ez alapon a kirajzolt falakat még csak emelni kellett, s ámbár jól tudjuk, hogy nekünk sem sikerült a kiépítést és betetőzést egészen bevégezni, reménylünk mégis, hogy önök sem fogják megtagadni tőlünk azt, hogy tehetségünkhez és a körülményekhez képest mi is iparkodtunk egy-egy oszlopát felállítani a jövősbéli csarnoknak!

A feladat, melyet önök ránk róttak, volt a magyarhoni izraeliták között műveltséget terjeszteni, azon specifus, nemzeti műveltséget, mely mert e nemzet fiainak közös tulajdona, egyik legalkalmasabb kapocs leendő közöttünk és másvallású honfitársaink között; közegül e feladat megoldására különösen a magyar nyelv terjesztése jelöltetett ki.

E feladat tudatában tisztában voltunk az iránt, hogy önök ez egyetet nem hazafiasságuk fitogtatása végett alakították, hogy nem ephemer tüntetés ez, mely ha ma időszertű, lehet hogy holnap nem az többé, s mely megfelelt céljának, ha mint a meteor nagy ragyogás és robaj által egy pár percre magára vonta a figyelmet, azután szétpattanhat, a semmiségbe visszatérhet!

Mi azon meggyőződésből indultunk ki, hogy egyetünknek komoly, s következményeiben messzeható célja van, mely közvetlenül hitfelekezetünknek, közvetve pedig az egész magyar nemzetnek fog javára válni.

Közvetlenül hitfelekezetünknek, mert ennek műveltségi viszonyai fognak, ha az egyet tevékenységét teljesen és sikeresen kifejtheti, lényegesen javulni, mi részben egyetünk annnyival inkább közszükséget pótló, mert hitfelekezetünk művelődési érdekeiről, kivéve egyedül a hitközségek által ápolat elemi tanulmányokat, központi hitfelekezeti képviselőlet nem léteiben, senki sem gondoskodik, talán nem is gondoskodhatik!

Közvetve az egész magyar nemzetnek, mert a nemzetiségi összeforradást mi sem mozdíthatja elő annyira, mint a művelődési közegeknek, a nyelvnek és irodalomnak egysége, s ennek következtében a szellemi tevékenységnek hason irányja; s így működésünk, midőn a magyarhoni izraeliták szelleméletének ébresztésére irányul, természetesen egyszersmind a magyar nemzetiség tetemes erősítésére szolgál.

S ezért hittük s hisszük, hogy egyetünk nem csupán hitfelekezetünknek, hanem az egész magyar nemzetnek kitűnő mértékben érdemi megpártfogását, melyet azonban, fájdalommal

kell megvallanunk, mindeddig az egyének részéről nem kellő mértékben, a hitközségek, és a nemzet hitfelekezeti színezet nélküli testületeinek részéről pedig épen nem élvezett.

Egyedüli kivételként elismeréssel és köszönettel kell megemlékeznünk a székesfehérvári takarékpénztárról, mely ez évi közgyűlésében 25 forintot szavazott meg egyletünknek.

Mi különben illeti az egyletnek anyagi viszonyait, melyekhez tevékenységünk minden ágában alkalmazkodnunk kellett, s melyek mentségtünkül szolgálndnak, ha egy is, más is nem történt meg, vagy nem úgy történt meg, mi s a mint kívánatos lett volna; — ezekről felvilágosítást pénztárnokunk jelentése nyújtand.

Megjegyezzük csak, hogy az egyletnek 1860-1861-ki évben bejegyzett 918 tagja közül, egy negyedrésznél több még ma sem tett eleget első évbéli kötelezettségének, mely sajnos körülmény annyival inkább bénítólag hatott tevékenységünk kifejtésére, mert a múlt évi költségvetésben mindezen nem teljesített fizetések is számba vétettek s így kiadásaink nem minden részben állottak helyes arányban valóságos jövedelmeinkkel.

Kénytelenek voltunk tehát egy meghatalmazottat Mezei Mór ur személyében választani, hogy ezen fizetetlen járulékokat az illető hátralékosoktól, ha szükséges, törvény útján is behajtsa; — s így reményljük, hogy a nemfizetők száma tetemesen fog még leolvadni.

Művelődési intézet lévén az egylet, munkásságunknak is a műveltség két főközegére kellett különösen kiterjeszkednie; az iskolákra és az irodalomra.

Hitfelekezeti iskoláink irányában folytonos érdekeltséggel viseltettünk. Az 1860-1861-iki tanév végével alkalmas jutalomdíjakról gondoskodtunk a magyar nyelvben különös előmenetelt tanusított gyermekek számára, s egyszersmind tudomást iparkodtunk magunknak szerezni az egyes tanintézetek mibenlétéről. Anyagi viszonyaink és összeköttetéseink kiegészítetlen volta azonban arra kényszerítének, hogy e részben csakis Budapestre szorítkozzunk. Ez alkalommal tett tapasztalatainkat egy kimerítő jelentésben adtuk át a nyilvánosságnak. — Iskoláink felvirágzásának egyik főakadálya az, hogy teljes hiányában vagyunk a hitfelekezeti igényeknek megfelelő tankönyveknek. E közbajon segítendő, elhatároztuk, hogy a hitfelekezeti tanodáinkban alkalmazható iskolai könyveknek kiadására vállalkozunk, s ezt a Kohányi-Schützféle magyar-héber-német hangoztató és elemi olvasó könyv kiadásával meg is kezdtük. S habár a bizonytalanság s ingatagság, mely az újabb magyar közjognak hitfelekezetünk állásárolli hallgatagsága folytán, hitközségeinknek, s különösen hitközségi iskoláinknak állapotát jellemzi, az innen folyó bátortalanság és tartózkodás új s nem az államhatóságoktól jövő tanközegek használatától, nagy akadályai voltak eddig e könyv általános elterjedésének, s a vállalat teljes anyagi sikerének, reméljük mégis, hogy ez akadályok, különösen a tanügyi értekezletek jótékony befolyásának következtében mindinkább szűnedezni fognak, s hogy utódaink önök bizalmában esziggedetlen, sőt kettőztetett erővel fogják folytatni azt, mit mi csak megkezdhattunk. — Át kellett látnunk azonban azt is, hogy nem egyedül a tankönyvek hiánya az, mit iskoláink fájdalmasan éreznek. A határozatlanság iskoláinknak a hitközségekhez és államhatóságokhoz viszonyában, a tanítók nyomoruságos és biztosítatlan helyzete, hiánya a felsőbb tanintézeteknek, s ennek folytán a kellő képességekkel bíró tanítóknak, az országszerte — kevés kivétellel — gyakorlatban lévő tanrendnek és tanmódszernek sok szoros ellenkezése a hitfelekezeti és nemzetiségi igényekkel, mindezek oly szirtek, melyek hajótöréssel fenyegetik hitfelekezeti iskolai ügyünk kormánytalan naszadját. Hogy módot találhassunk mindezek orvoslására, legcélszerűbbnek tartottuk országos tan-

ügyi értekezlet egybehívását, melyre a nm. m. kir. helytartó-tanács az engedélyt lekötelőző készséggel és gyorsasággal adta meg. Segédünkre volt e részben a pesti izraelita hitközség, mely a f. é. ápril 27-én és 28-án tartott értekezletnek saját dísztermét engedte át tanácskozási helyiségül, s e helyütt nem tartózkodhattunk azon reményünk nyilvánításától, hogy utódaink a választmányi tisztben azon testvéri viszonyt, melyet egyletünk és a pesti izr. hitközség között helyreállítanunk sikerült, még bensőbbé teendik, hogy az egylet, hitfeleink tüdvére célzó minden intézkedésében e tekintélyes hitközségnek mind erkölcsi mind anyagi gyámolításában részesüljön. — Magáról e tanügyi értekezletről bővebben szólnunk felesleges, miután az közfigyelmet ébresztett az egész magyar napi sajtóban, s a hírlapok a legérzékenyebb jelentéseket hozták felőle; s habár a nyilvánosságra jutott vélemények az első értekezlet eredményeit nem egyenlően bírálják is meg, abban mégis, hogy maga az értekezlet igen tüdvös, sőt szükséges intézmény, mindnyájan megegyeznek, s azt, hogy a kezdeményezésnek nagy érdeme egyletünket illeti, mindenki készséggel elismeri. Ezért általános örömmel és helyesléssel fogadtattott azon intézkedés, mely ez értekezleteket állandósítja, minden évben kétszer ismételtetni rendeli. Azon reménnyel válunk meg ennél fogva az ügyviteltől, hogy egyletünk ez értekezletek iránt jövőre is atyai gondoskodással fog viseltetni, s azokat telhető gyámolításában részesíteni. — Mi ez értekezleteknek csak azon egy érdemét akarjuk kiemelni, hogy ez volt az első határozottan autonomistikus jellemű lépés, mely egész hitfelekezeti, úgy hitközségi, mint iskolai életünk körében történt, s ezért kétszeresen nevezetesnek tartjuk egyletünk azon érdemét, melyet e lépés tétele által szerzett, kétszeresen becsesnek a nm. m. kir. helytartó-tanács engedélyt, mely azt lehetővé tette. Mert minden lépésünknel, melyet iskoláink érdekében vagy tettünk, vagy csak tenni akarunk, nekünk az volt meggyőződésünk és vezérelvünk, hogy egyedül az autonomia azon termékeny talaj, melyből még az egészséges mag után is egyedül várhatunk egészséges gyümölcsöt; minden más alapra helyezve, iskoláink betegesen tengődő növények, s látszólagos virágzásuk káprázat, haladásuk önámítás lehet egyedül!

Hitfelekezeti irodalmunk mezején tökéletesen töretlen utra léptünk, mindamellert nem volt szabad ebbeli törekvéseinkkel alább hagynunk, mert kétségbevonhatlan tény az, hogy más országokban is épen a hazai nyelvű gazdag hitfelekezeti irodalom volt az, mi a nemzeti nyelvet, a nemzeti irodalmat hitkonainknál meghonosította, velük megkedveltette, mi a nemzetiségi összeforradást rajtuk végrehajtotta, s hogy mint másutt úgy nálunk is csakis a hitfelekezeti irodalom lehet az, mi az impulsust, melyet az iskola egyedül adhat, tovább fejleszteni, meggyökeresíteni képes.

Csak természetes tehát, hogy e részben is legalább oly kézzelfogható eredményekkel ohajtottunk volna a t. közgyűlés elé léphetni, minőket az iskolák tekintetében kivivnunk sikerült; azonban a nehézségek e téren sokkal nagyobbak voltak, semhogy azokat ily rövid idő alatt teljesen leküzdhetjük volna. Miután a magyar izraelita hitfelekezeti irodalomnak eddig még kezdőszálai is alig léteznek, sőt annak még eszméje is csak kevés lelkes férfiú kebelében leli hazáját, e téren alig találunk valamit, minek fonálán tovább haladni, mit folytatni lehetne, hanem a legtöbbet újból teremteni kell; erre pedig hiányzik majdnem minden szükséges elem. Tudósaink más nyelveken végezték tanulmányaikat, munkáikat magyar nyelven írni eddig alkalmuk is alig volt, s tehát nem könnyen mehetnek át egy egészen új irodalom terére, melyen semminemű előmunkálat tájékozól nekik nem szolgálhat; e mellett hitfeleink nagy részénél még mindig esekély az érdekeltség az irodalom termékei iránt és részben még a magyar

nyelv ismerete is. S ezek felett az egyeslet pénzerejének csekély volta és azon tudat, hogy az nagyobb anyagi áldozatokat egyáltalában meg nem bir, megfoghatóvá teendik a t. közgyűlés előtt, hogy minden iparkodásunk dacára befejezetlen munkákkal állhassunk csak elő.

Az izraelita hitfelekezeti irodalomnak mindentűt kezdete, s életfája volt a szt. irás fordítása. Mi is tehát legkivált a szt. irás hitfelekezeti szempontból is alkalmas magyar fordításának kiadására fordítottuk figyelmünket, és a mű szellemi kezelésére egy bizottmányt neveztünk ki, mely legnevezetesebb kapacitásainkat egyesíti magában. E bizottmány közvetlen a közgyűlés után megkezdheti működését, s mi ezen ügyet, melytől hitfelekeztünk szellemi életének kifejlése feltételeztetik, mint legbecsesebb hagyományunkat batorkodunk a jövő választmány figyelmébe, és gondos ápolásába ajánlani.

Azonkívül hitfelekezeti irodalmunk terén az ezen egyeslet által 1848-ban kiadott magyar-zsidó naptárt és évkönyvet folytatni határoztunk; a naptári rész már meg is jelent, de az évkönyvet az itt kijelelt nehézségek miatt mindeddig nem adhattuk át a közönségnek; jelenthetjük azonban, hogy ez évkönyvnek egy része máris kinyomtatva, más része sajtó alatt van, s így hisszük, hogy ez is a legközelebbi hónapban fog a közönség kezébe juthatni.

Ennyi az, mit a t. közgyűlésnek tevékenységünk ezen két legfontosabb ágáról jelenteni kötelességünknek tartottunk.

A többiekben is önk bizalmának, az egyeslet feladatának, az alapszabályok és a múlt közgyűlés rendeleteinek tőlünk telhetőleg megfelelni iparkodtunk.

Az 1861-ik évi közgyűlés azon határozatához képest, miszerint alapszabályaink az egyesletnek országos intézménnyé váltára való tekintettel módosíttassanak, az átdolgozott alapszabályokat bemutatjuk, s elfogadásukat, valamint a nm. helytartó-tanácsához megerősítés végett leendő felterjesztésüket ajánlani batorkodunk.

Nyilvános ingyenoktatást rendeztünk a magyar nyelvből s a magyar irodalom történetéből, hogy a magyar nyelv és irodalom ismeretének megszerzését különösen a szegényebb sorsuakra nézve is lehetővé tegyük. Az alkalmazott két tanár Hrabowszky Dávid és Tencer Pál urak fizetése az egyeslet pénztárát, ennek egyes szomorító állását tekintve, nem egészen jelentéktelen mértékben terheli; azonban ez áldozat alig jöhet számba, ha az eredmény az intézkedés üdvös voltát igazolja. Mintán azonban az irodalom történeti előadások ez idő szerint még nem örvendhettek nagyobb mérvű részvétnek, azok beállítását, s pénztárunknak e tehertől felmentését találtuk legcélszerűbbnek. A magyar nyelvből előadások iránt kezdettől mindvégig érdekeltséggel viseltettek az illetők, mit legjobban bizonyít azon körülmény, hogy eddig összesen 237 tanítványunk volt már, s ha e számára mutatunk azoknak, kik a magyar nyelvet egyesletünk költségein megtanulták, teljes megnyugvással mondhatjuk, hogy nem tettünk felesleges kiadást, s hogy ezen oktatás rendezése egyik legcélszerűbb intézkedés, melyet 14 havi működésünk felmutathat.

Könyvtárunk nem lévén, rajta voltunk, hogy ezen hiányt is pénzerőnkhez képest pótoljuk, s most habár csak kis, de mégis a legszükségesebbekkel ellátott könyvtárt szolgáltatunk át hivatalbeli utódainknak. Részint vétel, részint ajándékok által 329 kötetre szaporodott fel könyvkészletünk, melynek ingyenes használatát hogy sürrien gyakorolták az egyeslet tagjai, bizonyítja azon körülmény, hogy m. é. augusztus 2-ika, mint a könyvtár megnyitásának napja óta összesen 346 könyv szolgáltatott ki könyvtárnok ur által. Nem mulaszthatjuk el tartozó köszönetünket nyilvánítani azon nagylelkű férfiak iránt, kik könyvtárunkat ajándékaikkal gyarapították, és Keményffy Gábor Ádám könyvtárnok ur iránt, ki e könyvtárt szorgalommal rendezte, szigoru

gondviseléssel károsodások ellen megóvta, és pontos kezelés által használhatóvá tette. Az olvasó terem tekintetében is, miután jövedelmeink aggasztó csökkenését tapasztaltuk, s meggyőződünk arról, hogy ez intézmény, eredeti szerkezete mellett, egymaga venné igénybe egyesletünknek majdnem egész jövedelmét; a látogatás pedig nem valami sürri, s tehát a foganatosítás is egyáltalában nem áll arányban e tetemes költséggel, mind az olvasás idejét, mind a hírlapok számát a szükségesség határáig korlátozunk kellett, minek következtében mind házbéri, mind előfizetési kiadásainkat az előbbieknek egy negyedére sikerült leszállítanunk.

Az 1861-ik évi közgyűlés előtt nem csekély összeg fordított nemzeti intézetek gyámolítására, és irodalmi művek pártolására, és alapszabályaink is egyesletünk rendes teendőihez számítják ez adakozásokat. E részben is takarékosak iparkodtunk lenni, és ugyan nem csak azért, mert pénzbeli viszoyaink ezt kötelességünké tették, hanem azért is, mert meggyőződésünk, hogy egyesletünk oly intézet, mely maga is nemzeti közcel megvalósítását tűzte ki feladatául, mely maga is teljes mértékben érdemi leg az általános gyámolítást, s mely tehát anyagi tehetséget sem jobb, sem hazafiasabb módon nem használhatja, mintha azt saját törekvéseinek megvalósítására fordítja. Mindamellett mi sem tagadtuk meg egészen segélyünket, a hol annak szükségét láttuk, s különösen izraelita írókat gyámolítottunk irodalmi vállalataikban, eként is gyűjteni, erősíteni vélvén az Isten segélyével, hisszük, majdan felvirágzandó magyar izraelita hitfelekezeti irodalomnak kezdő elemeit.

Az egyesletünk által 1844-ben megkezdett nyilvános folvasások tartását mi is folytattuk; s miután azt tapasztaltuk, hogy a nyári idény ezen felolvasásokra, mint minden más ilyenü összejövetelre nem alkalmas, a nyári hónapokban ugyan szüneteltünk, de azonkívül ritka kivétellel minden szombatn volt felolvasás. Hogy felolvasásainknak mentül nagyobb közönséget szerezzünk, és a mulattatót a tanulsággal is összekössük, a szépirodalmi felolvasásokat népszerű természettudományi előadásokkal hoztuk kapcsolatba, minek sikerültét egyedül Grossmann Ignác tanár ur nagylelkű közreműködésének köszönhetjük, ki időt és fáradságot nem kimélve, tervünk foganatosítását önkényt elvállalta, és több ilyen előadást tartott s fásasztó kísérletekkel fűszerezett.

Szépirodalmi felolvasásainknak érdeme ellenben kiváltkép buzgó magyar-zsidó ifjuságunkat illeti, melynek több tagja szép tehetségét, dicséretes szorgalmát, de különösen hazai nyelvünk teljes ismeretét tanusította. Összesen 24 ilyen felolvasás tartott a múlt évi közgyűlés óta, s ezek között több valódi ünnepélylé emelkedett. Általában nem fejezhetjük be jelentésünk ezen részét, mielőtt ki nem emeltük azt, hogy felolvasásaink ismételtlen hazánk legtudományosabb s előkelő férfainak figyelmében is részestltek, s hogy e látogatók, midőn a hallott felolvasások után itéltek, bizonyára csak a legjobb véleményt vihették magukkal egyesletünk felől.

Még egy nagyobb munkára vállalkoztunk, de melyre vonatkozólag törekvésünket, fájdalom, inkább mondhatjuk meghiusultnak mint sikerültnek. A magyar tudós Akadémia felszólítására azon kérelemmel fordultunk a hazai hitközségi eljárásokhoz, hogy nekünk a községekre vonatkozó statisztikai adatokat megszerezzék, illetőleg az anyakönyvekből kivonják. 133 hitközségnek küldtük meg az illető mintázatokat, és csak 16-tól kaptuk meg a kívánt adatokat. 24 megyéből pedig még csak a hitközségek számát és neveit sem tudhattuk meg, illető körlevelünk válasz nélkül hagyatván. Lehet azonban, hogy talán kedvezőbb viszonyok beálltával, utódaink ebben szerencsésebbek lesznek nálunk és végrehajthatják ezen, a fáradságra mindenesetre érdemes munkát.

Ezek voltak szándékaink, ezek eredményeink. Itéljenek önök felettük meggyőződésük szerint. Nekünk nincs most már mit mondanunk, mint azt, vajha Isten áldása nyugodnék ez egyleten; hogy felvirágozhassék úgy, mint azt eszméjének nemes s üdvös valóságánál, teljesen kifejlendett működésének jótékony hatásánál fogva méltán megérdemli; vajha részesülne ez egylet azon általános támogatásban, mely mellett utódainkra nézve lehetővé lesz, kevesebb munkásság után is több sikerre, s a mi ezzel együtt jár, több elismerésre tenni szert.

A választmány jóváhagyásával
Mezei Mór, titkár.

Tanítóink és iskoláink.

I.

A hittan.

Midőn az elemi iskola összes tantárgyainak tanmódjáról, ez utóbbinak hiányosságáról és célszerűtlen voltáról akarok szólni, mindenesetre szem előtt kell tartanom azon körülményt, hogy hitfelekezeti közlönyünknek — a Magyar Izraelitának — minden hitfelekezeti érdekeinkkel foglalkozó szűk hasábjait túlságosan igénybe ne vegyem, miért is az egyes tantárgyak részletes tárgyalásánál ohajtásomhoz képest ki nem terjeszkedhetem. — Azonban a dolog természetében lévén, hogy az okozatról nem szólhatunk a nélkül, hogy magára az okra vissza ne térnénk, nekem is föl kell itt hoznom azon fő hibákat, melyeknek kikerülésében vélem föltalálni az életbe léptetendő javítások biztosítékát, és melyek e javításoknál figyelmünket nagyon is megkivánják. — Leginkább pedig kell figyelmünket azon, eddig elhanyagolt tantárgyra fordítanunk, mely azon hit tanításával foglalkozik, melyet maga az Isten oltott kebelünkbe, hogy életünknek vezére és gyámolója legyen, hogy meglelkesítse a port, melyből alkottatánk, mely földi életünket az éggel összekapcsolja, hogy legalább — a menyország emancipált polgárai legyünk.

Azon kérdésre, hogy birunk e olyan tankönyvekkel, melyek szent hitünk tanaival, ezerti lelkesedés ébresztésével foglalkoznak, mindenesetre az előbbire nézve „igen“nel, ez utóbbira nézve „nem“mel kell felelünk, legalább az elemi iskolára nézve nem!

Ha tagadhatlan is, hogy egyfelől annyi sok és tudományos szerkezetükre nézve valóban jeles héber catecheticus művecskével birunk, tagadhatlan másfelől az is, hogy ezek csak mint vallástudományi művek elégíthetnek ki bennünket; de elismerve bár, tudományos szempontból, értéküket, elemi iskoláinkban, sem alakjukra, sem tanmenetükre, sem pedig előadás módjukra nézve nem használhatjuk a nélkül, hogy az elemi iskola elvével, céljával, melyet ez kitűzött, s hitfelekezetünk tekintetéből kitűznie kellett, összetüzközésbe ne jöjünk! — Ugyanis:

Alakjára nézve majd minden héber vallástan hittani eszmefejtegetésekkel, bölcsészeti bebizonyításokkal bővelkedik, és dogmatikai színezetű elvekkal van megrakva. — Ez, mint tudomány igen szép, de szükséges voltáról az elemi iskolában nem vagyok meggyőződve. — Az elemi iskolába járó gyermekeket nem lehet azáltal az üdvös hit alapos igazsága felől meggyőzni, hogy az észre hivatkozunk és őt bölcséleti következtetésekkel elhalmoz-

zuk — e gyöngye korban a hittan szívképző, és az érzelemre tartozik hatni, sőt tudományos szempontból véve sem tudom, mire való pozitív vallásunknál a dogmatika?! (?) A zsidó vallás tényeken és meggyőződésen alapszik! Üdvös hatását pedig annyiszor tapasztalhattuk, a hány-szor hitfelekezeti életünkben látjuk, hogy a terhes megpróbáltatások alatt, midőn nemzetek összegörcsültek, megfogyasztattak, eltöröltettek, hitfelekezetünket a hitbeni állhatatosság mentette meg a végelvesztéstől. — Istenhaza- és emberszeretet nálunk nem divateszme, melyet tudományos okoskodás és bibliai fürkészésből kell kiokoskodnunk, hitünk az emberiség örök jogai mellett küzdött, ez az érzés gyújtja föl lelkünket most is felebarátunk jóléteért és boldogságáért, ez adja nekünk ama legyőzhetlen érzést, hogy szentnek tartjuk a földet, melyen születünk, melyen őseink éltek; az elemi iskolában pedig a gyermek, ha őt a hit üdvös voltáról meggyőztük, lelkesedni fog azon tanokért, melyet boldogító vallása hirdet.

Tanmenetre nézve pedig nem tudom mily szempontból indultak ki eddigi vallástanaink szerzői, hogy a próféták ismejegyeit és Maimonides 13. hitcikkelyét fölveték, ezen utóbbit pedig még az alsó osztályok számára irottakba is. A próféták ismejegyeinek fölvétele ellen nem azért van kifogásom, mert a prófétaágnak már rég megszűntét állítanám — hanem azért, mert a traditio értelmezése szerint a zsidó vallás kinyilatkoztatása a Mo-saismussal be van fejezve. — A későbbi próféták élete csak a szellemi emelkedettség nagyobb fokáról tanuskodik, de az erkölcsi s világos fölfogás már Mózes korszakában is üdvös gyümölcsöket termett; ha tehát a felsőbb osztályokban a próféták tanítását az emelkedetebb szellem és fensőbb iránynál fogva is ohajtjuk, az ismejegyeket még sem tartom szükségesnek különben is terjedelmes hittanunkba fölvetetni?

A mi pedig Maimonides 13. hitcikkelyét illeti, szerény nézetem szerint jobb volna, ha a szerkesztendő hittanba a tudós Albó J. három hitcikkelyét vennők föl; ezt pedig nem azért, mert Albó egyszerűsítésében valami a hitfő-oszlopokat eléggé megszilárdított eszmét találnék, hanem éppen csak azért, mert azok nem tulajdonképeni hitcikkelyek, hanem saját bensőnknek és az emberi nem történelmének kifolyásai, tehát tényeken alapszanak, és mint ilyeneket az elemi iskolában alkalmazhatóbbaknak találom, ha nem akarván fölemlíteni azt, hogy tudományos szempontból is mennyire elégedhetünk meg Maimonides 13. hitcikkelyével. Előadásra nézve:

Vége egyik fő bája eddigi hittanainknak abban rejlik, hogy nem népszerű szavakat használtak a szerzők! Más tárgynál is, de leginkább a hittannál kellene jövőre főfigyelemmel lenni arra, hogy csak a gyermek előtt eléggé ismeretes szavakkal éljünk; a hittan különben is elvontabb természetű lévén, a fellengős kifejezések ezt még annál nehezebbé teszik; már pedig, mint főnebb mondtuk, a hittan föladata a gyermeknek meggyőződést szerezni; meggyőződést pedig csak népszerű előadással adhatunk.

E három elősorolt körülményben találok az eddigi héber és német nyelven irt hittanok hiányos voltát. — Honi nyelvünkön irottak közül csak t. Zilz uré ismeretes előttem; becsülvén szerző ur szorgalmát és érdemét, melyet e téren magának kivívott, itt kritikát írni nem szándékom, hanem miután éppen Zilz ur (l. אמונת אמת-hoz irt előszavát) az, ki a próféták ismejegyeit, Maimonides 13.

hitcikkelyét oly nagyon védi, akarok egynehány szót elmondani a — tárgy érdekében. T. Szerző ur azt mondja (Előszó az első kiadáshoz 6 lap), hogy Albónak, mint zsidónak, meg nem bocsátható, hogy a Messiás eljövele felőli hitnek hitcikkei közt helyet adni vonakodott, mert, — így vélekedik szerző — bármely más hitigazság nélkül inkább lehet a hébeiség főállását képzelni, mint a végül bekövetkező megváltás reménye nélkül stb.

Megvallom, nem értem, hogyan következtetheti t. szerző ur, hogy Albó a végül bekövetkező megváltás reményének helyet adni vonakodott! Albó tanai, melyek a XV. században Hieronymus ellen voltak tüzetesen irányozva, ugyan így hangzanak :

1-ör Isten létele és egyetlen egysége.

2-or a Torah, törvény v. tan isteni kinyilatkoztatás.

3-or jutalom és büntetés.

Ugyan tehetünk-e föl, vagy képzelhetünk-e jutalmat és büntetést megváltás reménye nélkül? Ugy hiszem, nem! Midőn Albó tehát a „jutalom és büntetés“ hitcikkelyét tanaiba fölvette, nagyon természetes, hogy a megváltás bekövetkezésére célzott, mint mi a várandó jutalom v. büntetés következménye, kifolyása, s midőn a Maimonides által 13. hitcikkelyre kiterjesztett vallási ala-

pokot Albo 3 hitcikkelybe szorította össze, ezzel csak a számot, nem pedig a következményeket csonkította meg, a következtetés útján pedig mind a 13-at magában foglalja.

T. szerző ur továbbá az ismejegyek hittanábai fölvetelésnek indoklására Joel (3. 1. 2.) és Mal. próféta (3. 23.) szavaira hivatkozik. Ezekkel be van bizonyítva az, hogy a megváltás napja bekövetkezendik, de hogy az elemi iskolában a próféták ismertető jegyeit tanítsuk, azt nem találjuk ezek által bebizonyítva, mint ezt a tanrendre nézve tett megjegyzésünkben érintettük.

A többire nézve t. Zilz ur hittana igen kielégítő, és az, mit fölemlítettünk épen nem haszonvehetlen, hanem csak fölösleges, a mint hogy saját osztályomban is alkalmazásban van e könyv. Klein Mór *).

*) Midőn e cikket megjegyzés nélkül közzé tettük, egyáltalában nem kívántuk azt úgy ítélni, mintha mindenben vagy egészben egyetérténné cikkiró urral, sőt mi az előkérdésre nézve, a rendszeres hitoktatás, vagy a hitoktatásnak a sz. írási oktatásba való beolvasztása volna e ajánlatosabb, inkább ez utóbbihoz hajlanánk; — de adtuk e cikket, mert tanügyi javításokra célzó minden tárgyilagos véleménynek készséggel adunk helyet lapunkban. Szerk.

TÁRCA.

Uti levelek.

II.

(Folytatás.)

Nyájas, előzékeny fogadásban részesültem barátom családjának tagjaitól.

Szemeik könybe lábadni indultak, de csakhamar elfojtották a könyüket, száz meg száz kérdéseket intézve hozzánk.

Alig mult egy félórája és úgy éreztem magamat, mintha a családnak közel rokona volnék. A mindig politizáló atya, a jószívü anya, a karsu testvérhug — kinek gyönyörű kék szeméből meglepő szendesség mosolyog — és a pajkos öcs barátomtól a számtalan tudakozódásra legtöbbnyire kimerítő feleleteket nyertek, és mi is szegyenbe nem hagyva a részünkre készített jó sítteményt, a mindig elevenebb jellemet öltő beszélgetést éjjelig folytattuk. Még akkor sem szakadt volna meg együttmulatásunk fonala, de tudtam, hogy faluhelyen, legalább mezővárosban vagyok, hol az emberek a szép reggeli órákat nem a paplan alatt élvezik, azért magam voltam az első, ki székéről fölkel és jó éjt kívánt.

Ágyam oly magyarosan volt megvetve, hogy „fölerít a mesztergerendáig“ és Heinével szólva, a kutyai fáradtság isteni álmot hozott szememre.

Nagyon bölcsen cselekedtem, hogy korán kerestem föl ágyamat, mert midőn barátom fölkelte, s félálomban magamra huztam ruhámat és végre már egészen fölöltözöttén órára néztem, nem kis meglepetésemre azt vettem észre, hogy már öt óra előtt alvó helyem elhagyatva állott.

Nagy városban megtörténik ugyan, hogy a fiatal ember öt órákor még ébren van, de hogy öt órákor már az utcán legyen, az a csodák csodái közé tartozik.

Szokásos, tehát helyes!

A nagyváros maga is alszik még ily időtájban, és ha valaki

igényt tart reá, hogy ilyenkor emberrel találkozzék, be kell vele érnie, ha itt-ott halaványarcu pékfiut, a holdat napnak néző celebritást, vagy előzékeny asszonyi állatokat — melyeket, az az kiket a gonosz emberek kofáknak neveznek — lát, kik arról gondoskodnak, hogy a minél drágábban eladandó gourmand falatokat minél ocsóbban megvehessék.

Egészen más physiognomiát mutatott a nap fölkeltekor Tata.

Minden egyes fa, mely hosszú árnyékát reánk vetette, minden fűszál, mely lábunk alatt engedékenyen meghajolt, minden kellemes szellő, mely álmos lelkeinket fölűdítette, úgy tetszett, várta már a koránkelőt, ki az isteni természet üdvözlétei által elbájolva, akarva nem akarva égfelé emeli tekintetét, köszönetet mondván szívében azon megfoghatlan lénynek, ki ezen bájkertet teremtette.

Az arra menő porleányok, nem tudom vig énekökkel vagy gyönyörű arcaikkal-e, eloszlatták az álom utolsó nyomait, és jó kedélylyel, könnyű lábbal haladtunk a hideg fürdő felé, mely a hires tatai „angol kert“ mellett a lombos födezetnek krystálytiszta tükröt szolgáltatott.

Nem a Dunában vagy Tiszában, nem is deszkafalak közt fürdik ott az ember, aztán nincs is ott a nők számára külön fürdőóra. Sűrű faágak veszik körül a hideg forrást, mely az egész várost bőségesen ellátja vízzel, és a leányzók meglesik az órákat, mikor a férfiak, dolgaik után látván, ezen vidéket föl nem kereshetik.

Honi történetünk nevezetes nyomait és a legregényesebb sétahelyeket a „tővárosban“ találtam, melyet nem egyszer Magyarországon kis Velencéjének mondtam.

A nagy tó melletti ugynevezett „sóhajfasorban“ megdöbbenetű találkozásom volt.

Egy terebélyes boglárfa hús árnyékában, fejét kezére támasztva, egy egészen feketén öltözött nő ült.

Midőn arra mentem gyöngé kezét ezeme elé tartá. Nem tu-

dom azon okból tette-e ezt, hogy ily feltűnő korán ne lássa őt senki, vagy talán azért, mivel hosszú szempilláin nehéz köny rezgett.

Az egész alak, de különösen a nő arckifejezése nagy érdeket ébresztettek bennem.

Nem volt ugyan elegáns, de tiszta, egyszerűsége által föl-tűnő öltözetben, és a fekete ruházat az amugy is nagyon halavány arcszint még jobban kiemelte. Éjszótét haja őszültni kezdett ugyan, és arcán itt-ott finom ráncok vonultak el, de a vizsgáló szem csakhamar észrevehette, hogy ezen fűrtöket nem a gond fehé-ri-tette, hogy ezen barázdákat nem az idő véste.

Mennyi fájdalom fektűt félíg nyitott, nagy kék szemében, mely a legkeservesebb könyek kiapadhatlan forrása, mennyi kín fekszik a göresős vonaglásban, mely hébekorban villámgyorsasággal ajkait körüllebegi.

Nem földi vesztéség hervasztá ezen arc rózsáit, nem anyagi nélkülözés fakasztja e nehéz sóhajokat.

Meglehet, hogy a nő tolokodásnak vette, midőn megszólítám, mert úgy látszott hogy ő a világot nem keresi, hogy csak egy, csak a fájdalom világát ismeri, de csakhamar előzékenységem és ildomosságom bizalmat ébresztettek benne, és midőn látá, hogy külseje után oly jól felismertem egész lényét, valóját, késznek nyilatkozott szive titkát velem közölni.

— Oly titok az — kezdé — melynek tiz évig csak könyeim-mel adtam kifejezést, és melyet most csak a reggeli szellőre és a levelek susogására bizok, oly titok, mely ifjuságom vigságát, mely lelkem nyugalmát, szerencsémét, életemet rablá el. Éltém-nek régóta vége szakadt, mert jövöm sötétségét a remény legki-sebb sugara sem deríti fel. Egy törött fény esik csak szivem éjje-lébe, boldog multam halavány visszfénye. Grosz Károly.

(Folytatása köv.)

M a n d l L a j o s.

Életrajz.

(A Beth-El sajtó alatt lévő 4-ik füzetében.)

(Folytatás és vége.)

Időközben e rendkívüli felolvasásokat, melyek épen hivatalosakká voltak változtatandók, a februári-forradalom megszakította. De kedvenctárgyához folyton hű maradvá és orvosi gyakorlatát többnyire mell- és idegbajokra terjesztve ki, ebbeli tapasztalatait a szaklapok hasábjain több remek cikkben tevő közzé. 1847-ben bevégzé „Traité d'Anatomie microscopique“ című munkáját, melyet később (1850, március 4.) az a c a d e m i a j u t a l o m r a méltónak talált. Ha tekintetbe vesszük azon körülményt, hogy az „intézet“ sajátlag pályakérdéseket nem tűz ki, hanem magukra a tudósokra bizza a themák választását, hogy tehát hazánkfiának imént nevezett korszorúzott dolgozata nem csak a maga nemében legjobb, de valamennyi bektűdött mű közül is a legkittűnőbb és legremekebb; úgy magyar hitrokonunk diadala fölötti örömrzettünk mellett nem fojthatjuk el ama fájó gondolatot: hogy oly férfiaknak, mint Mandl, Gruby, Róth stb. vallásuk miatt még mindig nincs módjukban buvárlataik kineseivel a h a z a i irodalmat gazdagítani; hogy ugyszólva, hönszeretett hománk legnemesebb fiai önválasztották száműzetésben élni kénytelenek, hogy ellenséges indulatu idegeneknek adjanak helyet!

Nem bizonyíthatjuk be nagyérdemű magyar hitrokonunk iránti rokonszenyünket méltóbban, őszintébben, mint ha azon „meghívást“ közöljük, melyet a francia polgárjog elnyerése után két évvel kapott.

Institut de france.

„A természettudományi Académia állandó titkári hivatalából.
Páris 1850, február 28.

Uram!

Van szerencsém Önnel tudatni, hogy az A c a d é m i a legközelebbi nyilvános ülését hétfőn, (március 4.) pontban két óra-
kor tartandja.

Bátorkodom tehát az Académia nevében Uraságodat az említtem ülésbeni megjelenésre fölkérni, hogy az 1847-iki Montyon-féle buzdítási díj tinnepélyes kihirdetésében személyesen részt vehessen, melyet az orvos-sebészti osztály „Traité d'Anatomie microscopique“ című művének ítélte oda.

Őszinte örömmel ragadom meg az alkalmat, Uraságodat személyesen üdvözölhetni, egyszersmind azon nagy érdektséget is kifejezván, melylyel az A c a d é m i a dolgozatai és sikeres munkálkodásai iránt viseltekik.

Fogadja különös tiszteletem nyilvánítását
Flourens s. k.

(Jk) Az 1000 frknyi összeg, mint az Uraságodnak ítélte buzdítási díj, az intézet titkári hivatalában jelen „meghívás“ előmutatására, mely belépti jegyűl is szolgál — fog Uraságodnak kiszolgáltatni.

Hason kintüntetésben részesült, mint említettük, „Anatomie generale...“ja is.

1860-ban meglátogatta ismét, 25 évi távollét után, szülővárosát, hol pályatársai, valamint a nemzeti casino részéről is ép oly fényes, mint szives fogadtatásban részesült. A „budapesti orvos-egylet“ tiszteletére nem csak lakomát rendezett, de tinnepélyes ülésébe is meghívta, hol illő búcsuvételűl tanulságdús érdekes felolvasást tartott a gümőkóról, mely csak nagyobbítá, előbbi működése által megnyert tisztelőinek körét.

E vázlat bezártával (1862. május) a párisi és a honi sajtó ismét tüzetesen foglalokozik tudós hazánkfiával. A bécsi „W. Z.“ például azon alkalommal, midőn a párisi orvosi korodán, a hangszervekről megkezdett előadásairól megemlékezik, így szól: „Mandl trt Párisban a veszélyben forgó gégek gondviselésének tartják. Énekesek, szónokok, színészek stb., kiknek hangja folytonosan erőtetett állapotban van, és kik ezért leginkább vannak alávetve a hangszerv beteges változásainak, a tudós orvoshoz fordulnak, és bizonyára a lang bajainak oka és természete fölötti vizsgálatai gyakorlati eredményének ismerete... különös érdekléssel birand...“

„La Presse“ mondja: „A mellkas csont- és izomburokja alatt levő lélegzési szervekhez az orvosi vizsgálat csak hallgatózás és kongatás által juthat; a szem hozzájuk még néhány év előtt is, nem férhetett. Azóta azonban a Laryngoscopia oly készlettel szolgál, melynek alkalmazása a lélegzési utak fölső részének láthatását közvetíti.

„A gyakorlati orvostannak máris számos képviselője biztossággal használja az új közeget, hogy azon szerveket, melyeknek szemmel vizsgálása az élő egyénen végkép lehetlennek tartott, ép és kórállapotukban szemmel is vizsgálat alá vegyék. Mandl tr. ur is ezen készlettel él... de ő előadásaiiban nem csak a gégekórokra szorítokozik, hanem azokat a többi lélegzési szervekre, tehát a légesőre és ennek ágaira, valamint a tüdőre is kiterjeszti stb. Ő ezen szervek kórállapotait négy osztályba sorozza; 1) az idegek működésének zavartatása stb. 2) egyszerű vagy részletes stb. (hurutos) lobok különféle kimeneteleikkel a huzamos vértorlódásoktól a fekélyesedésig; 3) kóros alképletek, mint rivókák, habarcok stb.; végre 4) idegen, a légesőbe kivülről jutott elemek esetleges jelenléte...“

A gümőkóros betvegy lényegét és okait világosságba hozzák jegyzetei:

„Irhon, a farói szigetek, az orenburgi síkságok és a cordil-
lerák fenlapályainak lakói soha sem szenvednek tüdővészben,
habár e tartományok némelyikében a légmérséklet igen változó,
a lakások szűkek, egészségtelenek és az életrend szabályai
figyelembe sem vétetnek. Másrészt azonban e néptörzsek több-
nyire szabad ég alatt élnek és az anyagi élet a szellemin fölényt
gyakorol. A mi nemesítő konyhánk finomításait nem ismerik,
csaknem kizárólag szárított vagy füstölt hússal, halakkal, aludt
tejjel, sajttal, zsíros és olajtartalmu szerekkel élnek. Bor vagy
kenyér csak ritkán fordul meg asztalukon. . . . Bár a tüdővésze-
sek életmódja lehetőleg a szerént módosíthatnák, melynek szabá-
lyait az említett, még nagyánt természeti állapotban lévő népek
követik. Ily betegeinket oly körülmények közé kell juttatnunk, mi-
nőknek e félvad vidékek miveletlen lakói köszönik, hogy oly ba-
joktól mentek maradtak, melyek a világ egyéb részeit ugyszólva
megtizedelik. . . .“

Mandl kitűsöleg gyenge testalkatu, mely óriási munkáival
sehogy sem áll arányban. Hátgerince a mondhatlan fáradozások
következtében kissé görbült. Társalgásban szeretetre méltó: nyá-
jas mosoly lebeg szüntelen ajkain és kék szemeiben csaknem gyer-
meteg kedélyesség ül. Egyszerűség és nyíltság — a francia
honfúsítás dacára — még mindig hűn megőrzött magyar jelle-
mének fónásai. Mi különösen kiemelendő, az, hogy ő még a vi-
lágváros zajgó hullámlása között is, hol a merev anyagi ság
— az ind tenger ama vonzó sziklájához hasonlólag, mely a ha-
joktól a vasat elvonván, azokat elstülyeszi — a gyöngéd érzése-
ket a kebelből száműzni és minden idegent alacsony érdekek
porába vonni fenyeget, még mindig a régi hű „földi“ maradt,
ki hazájának irodalmát folyton szemmel tartotta. Mi sem volt
képes a „savart hongrois“-t arra bírni, hogy műveit németül
is megírja. Joggal fejezé ki tehát a magyar hazafias irányú sajtó
a hozzá intézett bucsutüdvözllet alkalmával azon óhaj: vajha
Párisba szerencsésen megérkezte után a z o n n a l visszahivatnék
egyetemünk egyik tanszékének díszítésére. . . .“

P E S T.

E heti tudósításomban csak az „Izraelita-Magyar-
Egylet“ közgyűlésére, a hét egyetlen jelentékeny ese-
ményére szorítkozom.

A közgyűlés, mint előre hirdetve volt, f. hó 22-én d.
u. 3 órakor tartatott meg. — Megnyitó beszédében az el-
nök, Rózsay József orvostudor ur szívesen üdvözlé a
jelenlévőket, s előadván, miszerint a közgyűlés, melynek
rendes ideje már áprilisben lett volna, azért haladt ekko-
ráig, mert ez időt a tanügyi értekezlet elő- és utómunká-
lataival egészen elfoglalta, rövid visszapillantást vet az
egylet mult évi működésére, s köszönetét nyilvánítja
azoknak, kik kitartással és buzgalommal közremun-
káltak.

Az elnöknek köztetszéssel fogadott beszéde után bi-
zottságy rendeltetett ki, az új elnök és választmányra
adandó szavazatok összeszedése végett, mire a választ-
mányilag jóváhagyott titkári jelentés felolvasása kö-
vetkezett.

Miután a „Magyar Izraelita“ t. olvasói e jelentést
a lap elén egész terjedelmében megtalálják, én őket ezen
az egylet céljait és jelentőségét kellő világba helyező ne-
vezetes okmányra egyszerűen figyelmeztetni bátorko-

dom, tudósítói tisztemben pedig annak elmondására szo-
rítkozom, hogy a közgyűlés e jelentés felolvasását figye-
lemmel, valamint elismerő és helyeslő nyilatkozatokkal
kísérte. — Felolvasatván ezután a pénztárnoki jelentés,
a számadások megvizsgálására az alapszabályok értem-
ében héttagu bizottságy neveztetett ki, mely Herz Sa-
lamon ur elnökle alatt Beck Nándor, Breisach Manó,
Buchbinder Soma, Friedmann Mór, May Gusztáv és Vas-
váry Lipót urakból áll. — A f. é. költségvetés felolvasá-
sával és elfogadásával a közgyűlés a választmány eljárá-
sáról teljes tudomást nyervén, Mezei Márton ur indítvá-
nyára az egész lelépett választmánynak köszönetet sza-
vaz, Fenyvessy Adolf ur indítványára pedig jegyzőköny-
vileg kijelenti, hogy dr. Rózsay József elnök ur magát a
magyarhoni izraeliták, de különösen az Izraelita-Magyar-
Egylet tiszteletére és elismerésére méltóvá tette.

Miután még ft. dr. Zipser Mayer rohonci főrabbi
ur, a választmány ajánlatára tiszteletbeli tagnak megvá-
lasztatott, és Grossmann Ignác ur indítványára a pesti
hitközség előjárósága megkéretni rendeltetett az iránt,
hogy az egyletet az imaházakban szokásos adakozások
tekintetében, a többi közhasznú intézetekkel egyenjogo-
sítsa, s ez egyletnevet is azon intézetek táblájára kitegye,
melyek javára adományok az imaházban elfogadtatnak,
a közgyűlés az alapszabályok módosítására tért át.

A mult évi közgyűlés meghagyta t. i. a választ-
mánynak, hogy az alapszabályokat akkép dolgozza át,
hogy azok egy országos intézet feladatának megfele-
hessenek. Az átdolgozott alapszabályok felolvasattak és
a közgyűlés által csekély módosításokkal elfogadtatván,
a helytartótanácsához jóváhagyás végett rendeltettek fel-
terjesztetni *).

Ezek után az elnök a közgyűlés jegyzőkönyvének
hitelesítésére bizottságyt nevez ki, mely Fenyvessy
Adolf, Friedmann Mór, Grossmann Ignác és dr. Lustig
Zsigmond urakból áll, mire a gyűlés berekesztetik.

A szavazás eredménye következő: Elnök: Dr. Ró-
zsay József (egyhangulag). Választmányi tagok:
Bachrach Miksa, dr. Barach Benedek, Barnay Ignác,
Bauer M. L., Beck Nándor, Bergel Lajos, Bleuer Ignác,
Bölskey Adolf, Bródy Zsigmond, Décei Zsigmond,
Deutsch Henrik, Fenyvessy Adolf, Goldberger Frigyes,
dr. Gross Fülöp, Gross Károly, Grossmann Ignác, Gr-
uber József, Grünwald Bernát, Hannover Miksa, Hanno-
ver Mór, dr. Hauser József, Herz Salamon, Herzl Antal
D. dr. Hirschler Ignác, Hürsch Károly, Keményffy Gá-
bor Ádám, Kern Jakab, Kiss Vilmos, Kohén Ignác, Leit-
ner Márk, dr. Lövi Ignác, dr. Lustig Zsigmond, Mezei
Mór, Moskovicz Lajos, dr. Pollak Henrik, Posner Ká-
roly L., dr. Reich Armin, Reich Ignác, Rosenberg Izi-
dor, Rózsási József, Schön Vilmos, dr. Schwáb Dávid,
Schveiger Márton, Stein Nathán J., Tatai Adolf, Tencer
Pál, Ullmann József, Vodianer Fülöp, Wahrmann Mór és
Zsengeri Mór. Póttagok: Csillag Bertalan, Singer Ja-
kab, dr. Langer Armin, Steiner Á., Gottesman Miklós,
dr. Jóseffy Vilmos, Breisach Manó, dr. Frommer Ede,
dr. Schwartz Lajos, Beck Hugó és Schwartz József
urak.

T e n c e r.

*) Miután az „Izraelita-Magyar-Egylet“ célja és törekvése a
közvélemény előtt kellőleg tisztába hozva még mindéig nincs,
ennek előmozdítása végett a tervezett alapszabályokat legköze-
lebb közölni fogjuk.
S z e r k.

LEVELEZÉS.

Felső-Magyarország, juniushóban.

III.

Legutóbbi tudósításunkra visszatérve, a szíves olvasót ismét a kedves hegyaljai vidékre, a lizskai szent lakába vezetjük.

E férfiú egykori túlbarátságos mosolya bús mélaságnak adott helyet, és ha jól vagyunk értesülve, úgy ama két thalmutista végzetteljes látogatása, kik crinolinokba öltözködve a rabbitól anyaméhük termékenyítését kérték és valóban áldásában részesültek is, oly engesztelhetlen gyűlöletet ébresztett benne valamennyi askenaz ellen, hogy rendes uton kibékülés nem remélhető. A rabbi egyik nyilatkozata szerint a thora és thalmuttudomány, a rabbi látogatásához képest, csekélység, természetesen ha az illetők nem járnak tires kézzel; sőt ő a mult- és jelenkor legnagyobb rabbijait alacsony teremtéseknek nyilatkoztatta a lengyel és hazánk néhány falvaiban székelő nagy szentekhez képest.

Egy nem ő hozzá címzett, de csoda által a lizskai rebbe kezébe jutott levél, melyben ez eljárása gáncsoltatik, szította a tizet és megoldá az askenazim és chassidim közti köteléket, de a megtámadások visszavétele annál inkább remélhető, miután általában a lizskai rabbi kevésbé vakbuzgónak tartatik.

Bettelheim ur kassai állomását, ha nem is mint rabbi, vagy hitszónok, de mint vállastanár már elfoglalta. — Egerben még folyvást tart a vizsgálkodás rabbi és község között és a legközelebb megjelent röpirat: „Az izr. hitközség előljáróságának felszólítása („Aufruf von dem Vorstande der isr. Cultusgemeinde in Erlau“) erélyesen int bennünket közös összműködésre hitközségeink alakítása és szervezésének alkalmával.

A s.a.ujhelyi izr. mintafőtanoda tanítói kara a héber tanórak szaporításaért, úgy szinte a rendszeres vallástanításnak a sz. írási oktatásba olvasztásaért folyamodott. Habár távol vagyunk attól, hogy tudósításunkba személyiségeket szőjünk, nem mellőzhetjük hallgatással Weinberger Gyula igazgató úrnak ez intézet körüli önzéstelen fáradozásait és érdemeit. Miután a s.a.-ujhelyi község intelligens része nagy érdekléssel viseltetik az intézet iránt és miután ez ifju növelde arra van hivatva, hogy az ifjabb nemzedékre üdvösen hasson, és a mindinkább elharapodzó (?) chassidismus ellenében védbástyát képezzen, méltán remélhető, hogy a mintatanodák e legifjabbika mindinkább fog közeledni céljához.

Hitközségi és tanodai mozgalmakról szólván, fölemlítjük Dr. Fischer J. L. Pesten 1862, Lampelnél legközelebb megjelent olvasókönyvét, az izr. tanodák felsőbb osztályai számára. („Lesebuch für die oberen Klassen der isr. Schulen“ von dr. J. L. Fischer) Elnézve az oly gazdag tartalomtól, az olvasókönyvet már szerzőjének neve is kellőleg ajánlja. Nevelési elvek nyomán összeállítva, és a legújabb irodalmi termékek felhasználása által kintvén, a legjobb izr. olvasókönyvek között foglal kiérdemelt helyet. A könyv emeltebb izr. tanodák számára van írva, 10—12 éves gyermekek képzettségi fokához idomítva. Külső kiállítása csinos és az ár (70 ujkr.) iskolai használat tekintetéből sem magas. Zsidó szerzők közül Dr. Meisel, Auerbach, Elkan, Dr. Frankel, Fischer stb. stb. nevével találkozunk. Korán elhunyt barátunk Dr. Hecht M. neve helyett, Häster kath. kiadóét látjuk, mely igazított tisztelt szerző anyyival inkább meg fogja engedni, miután oly szakférfiúról emlékezünk meg, ki az izr. tanügy emelése körül általában magának nagy érdemeket szerzett. X . . .

Vegyes hírek.

* Mult számunkban az ipolysághi izraelita hitközségi tanodára tett észrevételeink folytán, ez intézet jelenlegi főtanítója Ehrentheil Mór ur nyilatkozatot küldött be hozzánk, melyben az — általunk különben nem gyanúsított — ipolysághi hitközséget a hazafiatlanság vádjá ellen védi, s értesít, hogy az a jegyzetünkben érintett tanítót, ki most ugyanott egy zügiskola élén áll, an-

nak idején elbocsátotta. — Midőn nyilatkozó ur felszólításának e közlés által eleget teszünk, egyszersmind azon reményünket nyilvánítjuk, hogy az ilyen kellemetlen dolgokról szólani — mint mi a testvéri érzéseknek hitfelekezettünk kebelében, megerősítésére aligha szolgálhat, — kényszerítve többé nem leszünk.

— A m. kir. egyetem ez id. rectora Pauler Tivadár tanár ur által egy természettudományi kérdésre kitzűtött nyolc arany pályadíjt, melyre egyedül ez egyetem hallgatói pályázhattak, a ma történt ünnepeles kihirdetés szerint, tehetséges ifju hitsorsosunk, Stiller Bertalan orvostanuló ur, kit t. olvasóink már lapunkból is ismernek, nyerte el.

— Az új előfizetési idő beálltával azon magyar izraelita családokat, melyeknek női tagjai a mulattató és egyszersmind tanulságos magyar olvasmányokat kedvelik, a jelesen szerkesztett „Gombostű“re figyelmeztetjük.

— Mohácsi levelezőnk tudatja velünk, hogy az ottani hitközség a régiebb, rothadozó félben volt s ennél fogva a gyermekek életét veszélyeztető iskolai épület helyett, egy más épületet jelelt ki, és rendezett be célszerűen igen rövid idő alatt tanodának. A fi- és leánytanítványok összes száma 65; a tannyelv a magyar. A tanoda igazgatója t. Grünwald J. rabbi ur, ki maga adja elő a vállastant és szentírást mindhárom osztályban. Új imaházat is készült a mohácsi hitközség építeni, a szükséges telket már megszerezte. — Ellenben panaszolja levelező ur, hogy kisdodovója nem csak az izr. hitközségnek, de magának a városnak sincs, minek nagy hiányát érzik; ha egyébként volna is a városnak ily intézete, nem reméli, hogy annak az izraeliták is hasznát vegyék, mert a városi polgárok nem nagy testvériséget tanusítanak hitrokonaink irányában.

— A pesti izr. képezdőben a nyilvános szó- és írásbeli tanítóképeségi vizsgák f. é. július 17-dikén és 18-dikán mennek véghez.

— A varsói hivatalos hirlap kihirdeti azon császári rendeletet, mely a lengyelhoni izraelitákat a következő polgári jogokban részesíti: 1) fekvő birtokot bizonyos megszorítások mellett szerezhetnek; 2) bárhol szabadon lakhatnak; 3) valamennyi városban ingatlan vagyont szerezhetnek; 4) közjegyzői jogügyleteknél tanuskodhatnak; 5) a büntető eljárásban a keresztény és zsidó tanuk vallomásai közötti különbség megszüntetetik; 6) polgári jogügyletek felől, vagy kereskedői okmányait p. végrendeleteiket, tüzletkönyveiket stb. az izraelitáknak sem héber, sem zsidó-német nyelven, különbeni érvénytelenségük mellett, szerkeszteniök nem szabad.

— A Const. Öst. Ztngnak Krakóból írják, hogy az ott tartózkodó, volt varsói rabbi Meisels ur folytonos tárgya a minden vallásfelekezeti lakosság közbeszédjének. Ámbár a „zsidónegyed“ egy félreeső közében lakik, s minden ovatiót kikerülni törekszik, mégis majdnem mindennap sok és mindenrendű látogatója van, kik között gyakran láthatni a lengyel főnemesség legkiválóbb tagjait.

Ugyanezok Krakóban, egy a „keresztény városrészben“ lakó intelligens izraelita lakásjogért folyamodott; feleletül a hatóság lepecsételte lakását, s ezen eredeti módon saját szobáiból kizárta!

Szerkesztői levelezés.

F. H. urnak Déván. — A replikát csak akkor adhatnók, ha azt a cáfolat közlése megelőzné, ettől pedig olvasóinkat megkímélni kötelelességünk.

E. M. urnak Ipolysághon. Ezzel már meggyitlt a bajunk, s így csak ezen formában felelhetünk meg kívánságának.

α. urnak Bécsben. A jövő számban.

β. urnak Bécsben. Önnek levelet irunk.

Házassági összekelések Pesten.

A templomban, június 29-én: Roth Jakob ur Rosenthal Fanni hajadonnal; Weiss Adolf ur Elias Rozália hajadonnal.

A zsinagógában, június 29-én: Adler Ignác ur Deutsch Leonora hajadonnal; Mandl Jakob ur Messing-r Jeanette hajadonnal.